

พระพุทธศาสนากับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน*

ดร.สุรพล สุยะพรหม*

ความนำ

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสามสถาบันของชาติ (ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์) ตั้งแต่อดีตมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพราะจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาติไทย คนไทยได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คู่บ้านคู่เมืองมาโดยตลอด หลักธรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาเป็นข้อวัตรปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน พุทธศาสนวัตถุก็เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทยที่สามารถอ้างอิงถึงภูมิปัญญาไทยต่อชาวโลกได้อย่างไม่ก่อเขิน

ความสำคัญและประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาที่มีมาคู่กับชาติไทยนั้น ทำให้มีผู้คนจำนวนมิใช่น้อยคิดเห็นกันว่า เมื่อประเทศไทยถือหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ และยึดถือตามสากลนิยมทางตะวันตกที่ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายสูงสุดของประเทศซึ่งกำหนดรูปแบบและแนวทางการปกครองประเทศตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนไว้มากมายแล้ว สิ่งสำคัญที่ควรค่าแก่การบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นก็คือการระบุลงไปให้ชัดว่า “พระพุทธศาสนาเป็น

* พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.) หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสนาประจำชาติ” แต่ก็มีได้รับการตอบสนองจากผู้ร่างรัฐธรรมนูญตั้งเป็นที่ทราบกันแล้ว อย่างไรก็ตามในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในหลายแง่มุม ทั้งที่เป็นเรื่องที่เคยบัญญัติมาแต่เก่าก่อนและเรื่องบัญญัติขึ้นมาใหม่หลายเรื่องทีเดียว

ที่ (ไม่) มาของคำว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ

เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ตอนยกร่างเสร็จ สภาร่างรัฐธรรมนูญก็ป่าวประกาศไปทั่วเมืองไทยว่าให้ทำประชาพิจารณ์ได้ทุกหมวดทุกประเด็น โดยเลือก ไปทำประชาพิจารณ์เป็นภูมิภาคไป และให้กลุ่มคณะหรือบุคคลส่งข้อคิดเห็นต่าง ๆ ไปยังสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ เท่าที่ผู้เขียนทราบและเฝ้าสังเกตก็ปรากฏโดยชัดเจนว่าการเสนอให้บัญญัติถ้อย คำว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” นั้นมีคนไทยทั้งที่เป็นฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสทั่วไปร่วมกันลงชื่อเสนอได้มากกว่า ๑ ล้านคนด้วย และดูเหมือนว่าจะมีผู้สนใจลงชื่ออย่างเป็นทางการมากกว่าทุกประเด็นในร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่แล้วในที่สุดรัฐธรรมนูญก็ผ่านออกมาประกาศใช้โดยไม่มีคำว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานา ซึ่งเรื่องนี้ก็มีผู้เขียนลงทั้งในหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์หรือแม้แต่ในพุทธจักรก็หลายครั้ง ผู้เขียนจึงขอละประเด็นนี้ไว้ในฐานะเป็นที่เข้าใจกันดี

เรื่องที่น่าสนใจอยู่ตรงประเด็นที่ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนแท้ๆนั้นได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไว้อย่างไรบ้าง ใครขอแจกแจงเป็นประเด็นๆ ดังนี้

วรรคแรกของคำปรารภในรัฐธรรมนูญมาจากคตินิยมทางพระพุทธศาสนา

อาจจะเป็นเรื่องแปลกหูแปลกตาสำหรับผู้ที่ไม่ได้บวชเรียนเขียนอ่านมาก่อน เมื่อมาเห็นถ้อยคำวรรคแรกของคำปรารภในรัฐธรรมนูญ (ทุกฉบับ)^๒ ที่ต้องขึ้นต้นด้วยสำนวนโวหารทางพระพุทธศาสนา ภาษาพระท่านเรียกว่า “บอกศักดิ์ราช”

ธรรมเนียมการเทศน์ของพระแต่โบราณก่อนที่จะตั้งนะโม ๓ จบนั้นต้องบอกศักดิ์ราช คือ แจ้งให้ญาติโยมผู้ฟังทราบเสียก่อนว่า วันที่เทศน์นี้เป็นวันอะไร ที่เท่าไร เดือนไหน พ.ศ.ใด ขึ้นแรมกี่ค่ำ สุริยคติหรือจันทรคติ ก็ต้องพรรณนาความมาให้หมด นี่จึงเป็นที่มาของการที่ต้องมีการบอกศักดิ์ราชเป็นวรรคแรกของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราไว้ ณ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ดังปรากฏถ้อยคำในวรรคแรกของรัฐธรรมนูญว่า

“ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนากาลเป็นอดีตภาค ๒๕๕๐ พรรษา ปัจจุบันสมัย จันทรคติ นิยม พุทธศักราช ๒๕๕๐ อัสสยุชมาส ศกโลกปีช้ ทสมิตีติ สุริยคติกาล ตุลาคมมาส เอกาทสมสุรทิน โสรวาร โดยกาลปริเฉท...”

แปลความเป็นไทยได้ว่า ขอความสุขสวัสดิ์จงมีแก่ท่านทั้งหลาย บัดนี้เมื่อนับทาง จันทรคติตรงกับวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีฉลู และทางสุริยคติตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐^{๑)}

มีข้อที่น่าสังเกตว่าเมื่อถือตามนัยนี้ การบอกศักราชเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องปรากฏ เสมอในกฎหมายสำคัญสูงสุดของประเทศจะละเลยมิได้ ถือเป็นธรรมเนียมสำคัญที่ต้องระบุไว้ เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือมนต์ขลังอย่างหนึ่งของรัฐธรรมนูญไทยก็ว่าได้ แต่เป็นที่เสียดายว่า เมื่อหันกลับมาดูผู้เป็นต้นตำรับของการบอกศักราชเดี่ยวนี้เวลาฟังพระเทศน์ (อย่างเป็นทางการ) จึงไม่ได้เห็น ไม่ค่อยได้ยินการบอกศักราชของพระสงฆ์ผู้เป็นต้นตำรับการบอกศักราช หรือ พระคุณเจ้าไปประยุกต์ใช้ในบทไหนก็ไม่อาจรู้ได้ หากไม่มีการสืบทอดธรรมเนียมเช่นนี้ ต่อไป คงหาศึกษาได้เฉพาะจากคำปรารภวรรคแรกของรัฐธรรมนูญเท่านั้นเป็นแน่แท้

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ

มาตรา ๙ แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และ ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”

มีท่านผู้รู้หลายท่านกล่าวตรงกันว่า แม้รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเจาะจงตรงไปว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ก็ตามที่ แต่เมื่อมีการบัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นพุทธมามกะ...” นั้นย่อมหมายความว่า การที่องค์พระประมุขของชาติทรงเป็น พุทธมามกะก็จะเป็นการทำให้พสกนิกรได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท และจะยังส่งเสริม องค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทยมากยิ่งขึ้น และการบัญญัติ ไว้เช่นนี้ก็สอดคล้องกับความเป็นจริงที่องค์พระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่ง รัชกาลปัจจุบันที่ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงประกอบด้วยทศพิธราชธรรมตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ในการที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทยและเป็นการยืนยันถึง ประวัติศาสตร์ชาติไทยอันยาวนานที่องค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงเป็นประมุขของชาติล้วนแต่ ทรงเป็นพุทธมามกะ ซึ่งแสดงนัยว่าประเทศนี้มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติคู่กับ ชาติไทยมาโดยตลอดนั่นเอง

พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจที่จะสถาปนาสมณศักดิ์

มาตรา ๑๑ บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์”

เป็นที่ทราบและเข้าใจกันดีโดยทั่วไปแล้วว่า พระมหากษัตริย์นับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นต้นมา ได้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้มีการตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์แก่พระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ อันเป็นการยกย่องเชิดชูพระสงฆ์ให้สามารถดำรงอยู่ในพระพุทธศาสนา เพื่อปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ธรรมให้เจริญวัฒนาสถาพรสืบไป โดยนัยแห่งมาตรานี้ในปัจจุบันนี้ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้มีการตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ทั้งพระราชาคณะและพระครูสัญญาบัตร ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดฯ ตั้งและเลื่อนในพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาหรือวันชาติกล่าวคือ วันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี ซึ่งนับเป็นพระราชพิธีที่สำคัญยิ่ง อีกพิธีหนึ่งของชาติเลยก็ว่าได้

พระสงฆ์กับชาวบ้านได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่ากัน

มาตรา ๓๐ บัญญัติ “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

พระสงฆ์ถือว่าเป็นบุคลากรหน่วยหนึ่งของสังคมไทยที่แต่เดิมเป็นที่รับรู้ในวงการสงฆ์เองว่า รัฐเข้าใจว่า สงฆ์เองพึ่งตนเองได้จึงไม่ได้ให้ความสนใจหรือเอาใจใส่ในหลายเรื่องเท่าที่ควรจะเป็น เช่น เรื่องการอุปถัมภ์ทางการศึกษาเล่าเรียน เพราะสงฆ์มิได้ประกอบอาชีพ จึงถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องเข้าไปถวายความอุปถัมภ์ค่าจุนตามสมควร หรือกรณีที่พระสงฆ์ถูกดำเนินคดีทางอาญา ก็มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นเดียวกับฆราวาสทั่วไป มิใช่ว่ายังมีทันได้ไต่สวนให้ครบถ้วนกระบวนการแล้ว ถูกจับสึกลาเพศโดยที่ยังไม่ได้ต่อสู้คดีใน

สมณเพศ ทั้ง ๆ ที่เป็นสิทธิที่จะทำได้ มีคดีในอดีตมากมาย เช่น คดีการจับสึกอดีตพระเดชพระคุณพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ)^๕ เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงการเลือกปฏิบัติในทางคดีอาญาที่เกิดความผิดพลาดมาแล้วและทำให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อวงการพระพุทธศาสนาอีกด้วย ประเด็นนี้มีหลายเรื่องที่น่าขบคิด เช่น เรื่องที่พระสงฆ์ควรได้รับการส่งเสริมในการศึกษาเล่าเรียน แต่ก็มีหลายสถานศึกษากีดกันด้วยข้ออ้างนานัปการ ซึ่งต่อไปเราอาจจะได้เห็นพระสงฆ์ฟ้องศาลปกครองในคดีเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมตามนัยของบทบัญญัติมาตรานี้ก็เป็นได้

พระสงฆ์กับสิทธิในกายของตน

มักมีการโต้แย้งกันทุกยุคทุกสมัยในเรื่องที่เมื่อมีอิทธิพลหรือคดีที่พระสงฆ์ระดับผู้นำที่ถูกทางการคณะสงฆ์ขับไล่ออกจากวงการคณะสงฆ์ แต่ผู้ถูกขับไล่ไม่ยินยอม โดยมักอ้างรัฐธรรมนูญ ที่เกี่ยวกับการรับรองสิทธิข้อนี้มาโต้แย้งเสมอ ดังที่ปรากฏไม่กี่ปีมานี้ คือ คดีของพระโพธิรักษ์ (ปัจจุบันเป็นสมณโพธิรักษ์) เพราะเข้าใจหรือทำเป็นแกล้งเข้าใจว่า ตนเองมีสิทธิเสรีภาพเต็มที่ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมทางศาสนา แต่ลืมเพิ่มเติมไปว่าการที่ตนเองมีสิทธิเสรีภาพเช่นนั้น ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่ใช่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้มีบทบัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรา ๓๘ ว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทาง ศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่ใช่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียผลประโยชน์อันควรสมควรได้เพราะเหตุถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความ เชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น”

อาจมีข้อกังขาว่าการที่ในประเทศไทยมีการแบ่งพระสงฆ์ออกเป็นสงฆ์ไทย สงฆ์จีน สงฆ์ญวน (อนัมมิกาย) และสงฆ์ไทยแบ่งย่อยออกเป็นฝ่ายมหานิกายและฝ่ายธรรมยุตินิกายนั้น กฎหมาย รัฐธรรมนูญรับรองไว้เพียงใดแค่นั้น เรื่องนี้หากอ่านรัฐธรรมนูญมาตรานี้ดูให้ดี และถ่วงถ้อยมีคำตอบในตัวเองอยู่แล้ว

อาณาจักรกับพุทธจักร

เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบ้านเมืองกับทางศาสนานั้น ในประเทศไทยถือกันว่าเป็นของคู่กัน แยกกันไม่ออกเลย เพราะเห็นได้ชัดในการยกเรื่องสถาบันหลัก ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มาเป็นบทตั้งหรืออุดมการณ์ประจำชาติ หากไม่มีศาสนาเสียแล้ว ชาติไทยจะอยู่ได้อย่างไร ก็ต้องมีศาสนาเป็นหลักชัยให้คนไทยได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ เรื่องนี้ไม่เคยมีการบัญญัติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาให้ไว้ตรง แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ระบุไว้ในมาตรา ๗๓ ว่า

“รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต”

เมื่อมาถึงมาตรานี้แล้วก็นับว่าเป็นนิมิตที่ดีที่กฎหมายสูงสุดของประเทศ บัญญัติถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ไว้ โดยฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายอาณาจักรพร้อมที่จะปฏิบัติต่อฝ่ายศาสนจักร อย่างน้อยในเรื่องที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวงการพระพุทธศาสนา คือ

๑. ให้ความอุปถัมภ์ เช่น การสร้างวัด บำรุงพระสงฆ์ นักบวช นักพรต ส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ เป็นต้น

๒. ให้ความคุ้มครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนา ซึ่งมองได้หลายแง่มุม เช่น การปกป้องคุ้มครองภัยจากภายนอกพระพุทธศาสนา หรือคุ้มครองพระพุทธศาสนา อันเนื่องมาจากภัยภายในกรณีมีการทำพระธรรมวินัยให้ผิดเพี้ยนไปจากพระพุทธพจน์ ซึ่งบางครั้งเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าที่พระสงฆ์จะจัดการกันเองได้ ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายอาณาจักรให้เข้ามาช่วย จัดการตามที่พระสงฆ์ร้องขอก็เป็นได้ หรือกรณีมีการแสดงออกถึงการดูหมิ่นดูแคลนภาพพระพุทธรูปหรือพระสงฆ์ด้วยการโฆษณาในที่อันมิบังควร^๕ ก็ต้องถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายรัฐที่จะต้องเข้าไปดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสม

๓. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาต่างกันซึ่งในเมืองไทยถือว่าประสบปัญหาเรื่องนี้น้อยมากจะด้วยเป็นเพราะความใจกว้างของชาวพุทธก็ได้ เพราะแม้มีผู้นับถือพระพุทธศาสนามากถึง ๙๕ เปอร์เซ็นต์ แต่ไม่ก่อให้เกิดกรณีพิพาทกับศาสนิกของศาสนาอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่ดีของชาติ ทำให้รัฐไม่ต้องมาพะวงหรือหนักใจในปัญหาเรื่องนี้ ซึ่งประสบกันอยู่ในบางประเทศในภูมิภาคนี้

๔. สนับสนุนการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ปฏิบัติได้จริงในสังคมไทยต่อไปนឹងการพระสงฆ์คงต้องไปเจริญพรฝ่ายรัฐบาลว่ารายการวิทยุก็ดี รายการโทรทัศน์ก็ดี ควรแบ่งเวลาเพื่อการเผยแผ่ธรรมะบ้าง เพราะรัฐธรรมนูญเปิดช่องทางให้แล้วซึ่งต่อไปนี้คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่ง ถือเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะซึ่งเข้าใจว่าองค์กรของรัฐคงจะต้องทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการเฉพาะแล้วก็น่าจะได้รับการพิจารณา ผู้คนส่วนมากมักอ้างรัฐธรรมนูญเสมอ ฝ่ายศาสนจักรหรือพุทธจักร ควรอ้างไปใช้ประโยชน์บ้างก็คงดีมีใช้น้อย

เมื่อปีที่แล้ว (๒๕๔๕) ได้ทราบมาว่าคณะกรรมการศาสนาฯ สภาผู้แทนราษฎร และกระทรวงศึกษาธิการได้ยกร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยแยกประเด็นต่างหากจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (แก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๓๕)^๖ ซึ่งหากสามารถระบุไว้ให้ชัดเจนถึงภาระหน้าที่ของรัฐในการอุปถัมภ์ค้ำชูและทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ ให้แน่นอนก็เป็นเรื่องน่ายินดี มิเช่นนั้นบทบัญญัติของมาตรานี้ก็ไม่มีอะไรออกมาเป็นรูปธรรมให้เห็นเด่นชัด ก็คงเป็นเรื่องต้องดูผลงานกันต่อไป

พระสงฆ์กับการเลือกตั้ง

หัวใจของประชาธิปไตย ก็คือ การมีส่วนร่วมปกครองตนเองของประชาชน การเลือกตั้งจึงถูกกำหนดให้เป็นบทบาทที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยบัญญัติไว้ในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย มาตรา ๖๘ “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งได้ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ...”

การบัญญัติให้ทุกคนต้องให้ความสำคัญต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถ้าใครไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควร ก็ต้องเสียสิทธิบางประการ นั้นแสดงให้เห็นชัดเจนว่าในอดีตใครจะไปใช้สิทธิก็ได้หรือไม่ไปก็ไม่มีใครว่าอะไร แต่คราวนี้หากไม่มีเหตุอันสมควรแล้วไม่ไปใช้สิทธิก็คงเป็นเรื่องเสียสิทธิหลายประการแน่ ๆ แต่เชื่อหรือไม่ว่าในขณะที่บัญญัติให้คนไทยทุกคนต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ยกเว้นบุคคล ๔ ประเภท (บ้างก็ว่า ๕ เหล่า) ที่ได้รับการยกเว้นแถมบังคับไม่ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ภาษากฎหมายเรียกว่า เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังปรากฏในมาตรา ๑๐๖ ว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

- (๑) วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๒) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๓) ต้องคุมขังอยู่ในหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (๔) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง”

แนวคิดที่มีให้พระสงฆ์ไทยไปใช้สิทธิเลือกตั้งย่อมแตกต่างกันกับบางประเทศที่อนุญาตให้พระสงฆ์ไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เช่น ที่ประเทศอินเดีย ศรีลังกา เป็นต้น ทั้งนี้คงเป็นเพราะว่า ในนิยามความหมายของการเลือกตั้ง ในเมืองไทยเน้นให้เห็นว่า เป็นเรื่องของการแบ่งเป็นฝักฝ่ายเป็นการช่วงชิงอำนาจกัน จึงเป็นเรื่องที่พระสงฆ์ควรอยู่เหนือสิ่งเหล่านี้ ซึ่งคนส่วนมากในประเทศนี้เห็นเป็นอย่างนั้น ว่าที่จริงก็เป็นเรื่องที่น่าคิด เพราะมีทั้งแง่ดีและแง่เสียในเรื่องนี้ อยู่เหมือนกัน

สิทธิที่มีแต่มีให้ใช้ในการไปออกเสียงเลือกตั้งนี้ รวมไปถึงมีให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ในมาตรา ๑๐๙ และมีให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ในมาตรา ๑๒๖ ด้วยเช่นกัน

หากมีคำถามว่า แม่ชี นับเนื่องในความเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ไปใช้สิทธิกรณีเหล่านี้หรือไม่ ก็คงต้องถามต่อไปว่า แม่ชี จัดเป็นนักบวชหรือนักพรตหรือเปล่า หากเป็นก็ต้องห้ามเหมือนพระภิกษุ สามเณร ซึ่งข้อตัดสินเรื่องนี้ลองมาเปิดพจนานุกรมดูก็ได้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ระบุไว้ว่า คำว่า ชี หมายถึง นักบวช^๗ ดังนั้น เมื่อมีการนิยามไว้ชัดเจนเช่นนี้ แม่ชีก็เข้าข่ายน่าจะเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเหมือนพระภิกษุสามเณร

แต่อย่างไรก็ตามเรื่องการนับแม่ชีเข้าในนิยามของนักบวชนั้น ยังเป็นเรื่องที่หาข้อยุติที่แน่นอนไม่ได้ เพราะหากมีการถือกันว่าแม่ชีเป็นนักบวชตามที่นิยามไว้แล้วนี้ เพราะเหตุไรเมื่อแม่ชีเรียก ร้องสิทธิที่พึงมีพึงได้ในฐานะของนักบวช แต่ทางราชการโดยกรมการศาสนา หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือจะโดยมหาเถรสมาคมก็ไม่ได้จัดลำดับหรือสถานภาพของแม่ชีให้ชัดเจนว่าอยู่ตรงไหนอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา สถานที่อยู่อาศัย หรือสิทธิของนักบวชที่พึงมีพึงได้ในประเทศไทย ดังนั้น เรื่องนี้จึงเป็นเสมือนปัญหาโลกแตกของแม่ชีไทย ซึ่งทราบว่าจะมีการออกกฎหมายมารับรองสถานภาพกันนานแล้ว แต่กฎหมายฉบับนี้ช่างคลอดยากเสียจริง

จากการที่ได้ประมวลเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในหลายแง่มุม ก็จะพบว่าได้มีการบัญญัติเรื่องพระพุทธศาสนาไว้ค่อนข้างจะชัดเจน สิ่งสำคัญก็คือฝ่ายรัฐซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญจะดำเนินการไปอย่างไรให้เป็นจริงเป็นจังตามที่ได้บัญญัติไว้ ส่วนฝ่ายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งมีสิทธิที่ควรรักษาและมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนั้น หากมิได้มีการดำเนินการเช่นนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ถือกันว่าเป็นฉบับประชาชนก็เป็นเพียงจารึกอักษรไว้ให้อ่านดูเท่านั้น เมื่อทุกฝ่ายปฏิบัติตามกติกาที่ได้วางไว้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาความเจริญย่อม บังเกิดเกิดมีขึ้นแก่พระพุทธศาสนาที่เจริญมาได้ถึง ๒๕๕๖ ปีมาแล้วอย่างแน่แท้

เชิงอรรถ

- ๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ฉบับปัจจุบัน ถือเป็นฉบับที่ ๑๖ มีเนื้อหาที่ยาวมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา กล่าวคือ มีทั้งสิ้น ๑๒ หมวด ๓๓๖ มาตรา.
- ๒ แท้ที่จริงบรรดารัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนดและพระราชกฤษฎีกา ต่างถือกันว่าเป็นพระราชโองการหรือพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์ สิ่งที่เราเรียกกันว่า คำปราชญ์นั้นที่แท้ก็คือ พระราชปราชญ์ซึ่งพระมหากษัตริย์อาจจะทรงบัญญัติโดยพระองค์เองได้โดยชอบ แต่ในทางปฏิบัติจะเป็นเรื่องที่ทางรัฐสภาหรือรัฐบาลได้ร่างหรือเขียนขึ้นกราบบังคมทูลถวายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ อมร รักษาสัตย์, รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พร้อมบทวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร; สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑) หน้า ๔๖-๕๘.
- ๓ รศ. ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาสันสกฤต (อดีตรองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มจร.) ได้กรุณาแปลเป็นภาษาไทย.
- ๔ ต่อมาได้รับโปรดฯ สถาปนาเลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และได้เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชอีกด้วย.
- ๕ กรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ บริษัทซาค็อกโกแลต ผู้ผลิตซ็อคโกแลต ในเบลเยียมได้ทำโฆษณาสินค้าเป็นภาพต่างๆ ขนาด ๑ x ๑.๕ เมตร รวม ๔-๕ แบบ โดยภาพดังกล่าวมีภาพหนึ่งเป็นภาพพระสงฆ์นั่งสมาธิมีสตรีผิวดำยืนโอบกอดอยู่ด้านหลัง พร้อมติดป้ายโฆษณาตามป้ายรถเมล์ รถราง สถานีรถไฟ สถานที่สาธารณะและเมืองใหญ่ ๆ ในเบลเยียม ซึ่งเรื่องนี้ทางสถานทูตไทยในเบลเยียมได้มีหนังสือแจ้งไปยังบริษัทนั้นเพื่อประท้วงต่อการกระทำดังกล่าว และให้ยุติการเผยแพร่ภาพเหล่านั้นโดยทันที ตูรายละเอียดได้ที่มติชน รายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ หน้า ๒๐.
- ๖ นายอาคม เองฉ้วน อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมด้วยคณะได้เดินทางมาเยี่ยมชมกิจการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๒ โดยได้เคยนำเสนอเรื่องนี้ต่อผู้บริหารระดับสูงและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคาร มจร. แต่ยังไม่เห็นจะเป็นจริงจนกระทั่งถึงบัดนี้.
- ๗ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้นิยามคำว่า (แม่) “ซี” น. นักบวช เช่น ซีปะขาว; เรียกผู้หญิงที่นุ่งขาวห่มขาวโกนคิ้วโกนผมถือศีลว่า แม่ซี ดูได้ที่ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ (กรุงเทพมหานคร; สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐) หน้า ๒๗๒.